

DUCH ŚWIĘTY – ŹRÓDŁO ODWAGI
W GŁOSZENIU SŁOWA ZBAWIENIA
(Dz 4,23-31)

Ks. Mariusz Rosik

Głoszenie orędzia zbawienia jest jednym z najistotniejszych tematów teologicznych dwudzięta (Łk - Dz) Łukasza. Niemal każda refleksja ewangelisty dotycząca „słowa” (λόγος) zawiera odniesienie do przepowiadania Jezusa i Jego uczniów. Znaczenie hebrajskiego rzeczownika *dabar* pomaga w sposób istotny pogłębić zrozumienie wykorzystania przez Łukasza terminu λόγος. W polu semantycznym *dabar* zawiera się nie tylko „słowo”, ale także „fakt” lub „czyn”, przez co termin ten doskonale opisuje działanie słowa Bożego, które po jego wypowiedzeniu niemal natychmiast przekształca się w wydarzenie.

Opowiadanie o modlitwie pierwszych wierzących gminy jerozolimskiej o odwagę w głoszeniu słowa Bożego (Dz 4,23-31) ukazuje uczniów Jezusa jako kontynuatorów Jego dzieła. W trudnych czasach prześladowań, których ostrze skierowane było przeciw rodzącemu się Kościołowi, wierzący gromadzili się na modlitwie, której owocem było napełnienie Duchem Świętym i otrzymanie mocy do kontynuowania misji ewangelizacyjnej. Pomoc otrzymana od Ojca przez Chrystusa poświadczona zostaje „znakami i cudami” (Dz 4,30), potwierdzającymi prawdziwość głoszonego orędzia.

Kryteria czasu, miejsca, postaci występujących w Łukaszowej perykopie i jej tematyki pozwalają na wyznaczenie trójczłonowej struktury opowiadania: wprowadzenie (4,23-24a), modlitwa (4,24b-30) i jej rezultaty (4,31). W centralnej części (4,24b-30), dotyczącej modlitwy, dają się wyodrębnić kolejne człony budowy: inwokacja modli-

tewna (4,24b-25a), cytat z Ps 2,1-2 (4,25b-26), interpretacja psalmu (4,27-28), prośby wierzących (4,29-30). Na bazie tak wyznaczonej struktury dokonana zostanie analiza egzegetyczno-teologiczna perykopy, ze szczególnym zwróceniem uwagi na powierzone przez Pana Jego następcom zadanie głoszenia słowa zbawienia.

1. WPROWADZENIE (Dz 4,23-24A)

Świadomym zamiarem teologicznym Łukasza jest ukazanie faktu, że modlitwa o odwagę w głoszeniu słowa Bożego ma charakter wspólnotowy. Celowi temu służy użycie terminów τοὺς ἰδίους w 4,23, οἱ μοθημαδοὶ w 4,24, oraz poza wprowadzeniem: τοῖς δούλοις w 4,29 e ἅπαντες w 4,31. Piotr i Jan uwolnieni (ἀπολυθέντες) udają się do pozostałych członków pierwszej gminy, których ewangelista określa zaimkiem „swoi” (τοὺς ἰδίους). Określenie to zazwyczaj odnosi się do własnej rodziny lub narodu (Dz 24,23; J 1,11;13,1), tu jednak bez wątpienia wskazuje na członków wspólnoty chrześcijan w Jerozolimie. Choć niektórzy egzegeci sądzą, że mowa jest jedynie o apostołach¹, podobne określenie w Dz 4,32 (πλήθους τῶν πιστευσάντων) wskazuje na szerszą wspólnotę uczniów². Już sam fakt, że Piotr i Jan wcześniej odłączyli się od „swoich”, aby głosić dobrą nowinę, a później zostali uwięzieni, objawia naturę misyjną pierwotnego Kościoła: jego zadaniem jest głosić słowo zbawienia nawet za cenę uwięzienia.

¹ L.T. Johnson, *The Acts of the Apostles*, Sacra Pagina 5, Collegeville 1992, 83.

² Nie chodzi zapewne o wszystkich wierzących, gdyż liczba ich dochodziła do pięciu tysięcy (Dz 4,4), więc trudno byłoby zgromadzić wszystkich w jednym miejscu.

2. MODLITWA – JEJ PRZEDMIOT I IDEE TEOLOGICZNE (Dz 4,24b-30)

Strukturę modlitwy wspólnoty wierzących wyznacza ją cztery elementy: inwokacja (ww.24b-25a), cytat z Psalmu 2,1-2 (ww.25b-26), interpretacja cytatu (ww.27-28) i prośby (ww.29-30). Po inwokacji modlitewnej, która eksponuje trzy Boże przymioty, cytowany jest fragment psalmu, po którym następuje jego mesjańska interpretacja, z której wynika treść wezwań błagalnych.

2.1. Inwokacja modlitewna (ww.24b-25a)

Ewangelista wkłada w usta wierzących zawołanie δεσπότης (4,24b). Rzeczownik ten dwukrotnie pojawia się w tekstach modlitewnych zanotowanych przez Łukasza: w modlitwie Symeona (Łk 2,29) i w analizowanej inwokacji. Termin ten w swym polu semantycznym wskazuje na osobę o szeroko rozciągającej się władzy, która przejawia się w utrzymywaniu kontroli nad sytuacją³. Wierzący są więc przekonani, że Bóg ma pełną kontrolę nad rozwojem historii zbawienia, a chrześcijanie, jako „słudzy” (δοῦλος; w.29) podlegli Jego panowaniu, mają jasno określoną rolę w jej przebiegu: ich zadaniem jest głoszenie słowa zbawienia (w.29). Dwa kolejne wezwania wskazują na Boże działanie w historii zbawczej. Zwrot: „który stworzyłeś niebo i ziemię, i morze, i wszystko, co jest w nich” (ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς; w.24b) jest typowo modlitewnym sformułowaniem (por. Dz 14,15; 17,24)⁴. Jest on niemal dosłownym powtórzeniem modlitewnego zawołania zapisanego w Ps 145,6 (LXX). W psalmie tym, podobnie jak w omawianej modlitwie, Bóg przedstawiony jest jako Ten, który działa na ko-

³ W.J. Larkin, *Acts*, The InterVarsity Press New Testament Commentary Series, Downers Grove – Leicester 1995, 78.

⁴ Sformułowanie to użyte zostało także w Rdz 14,19; Wj20,11; Iz 37,16.

rzyść prześladowanych i uciskanych (por. Ps145,7-9)⁵. Inwokacja „Panie” złączona z konotacją o stworzeniu przyjmuje funkcję adoracji⁶. Adoracja zaś, jako forma uwielbienia, często występuje w pismach Łukaszkowych w ścisłym związku z motywem radości, typowym dla trzeciego ewangelisty. Rodzi się pytanie, dlaczego w modlitwie zanurzonej w klimacie prześladowań, znalazło się miejsce na wzmiankę przywołującą motyw radości? Odpowiedzi szukać należy na linii interpretacji teologicznej prześladowań, wyznaczonej przez adnotację zapisaną po relacji o wystąpieniu Gamaliela: „oni odchodzili sprzed Sanhedrynu i cieszyli się, że stali się godni cierpieć dla imienia [Jezusa]” (Dz 5,41). Kolejna inwokacja wskazuje na rolę Pisma św. w działalności pierwszej gminy chrześcijańskiej: ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἶπών (25a). Kościół w myśli teologicznej Łukasza jest kontynuacją dawnego Izraela⁷. W ten sposób święta księga ludu Starego Testamentu staje się świętą księgą chrześcijan. Inwokacja w Dz 4,25a wskazuje na związek pomiędzy Pismem św. a działaniem Ducha Świętego: jak Duch przemawiał przez Pisma, a zwłaszcza przez proroków, do których zaliczany był również Dawid uważany za autora Księgi Psalmów (por. Dz 2,30), tak dziś przemawia przez chrześcijan głoszących słowo Boże⁸. Duch, który działał przez autorów Starego Przymierza, kontynuuje swe dzieło w życiu chrześcijańskiej gminy jerozolimskiej.

Inwokacja modlitwy pierwszych chrześcijan rysuje obraz Boga jako Pana i Stwórcy wszystkiego, co istnieje, który przemawiał przez słowa Pisma św. Z Jego woli dokonuje się

⁵ R.L. Brawley, *Text to Text Pours Forth Speech. Voices of Scripture in Luke – Acts*, ISBL, Bloomington – Indianapolis 1995, 101.

⁶ A.A. Trites zauważa: „The prayer of praise occurs more frequently in Lukan writings than in the rest of the New Testament together”, A.A. Trites, „The Prayer Motif in Luke-Acts”, in *Perspectives on Luke-Acts*, ed. C.H. Talbert, Danville 1978, 181.

⁷ R.Pesch, *Atti degli Apostoli*, Commenti e studi biblici, Assisi 1992, 224.

⁸ R.F. O’toole, *L’unité della Teologia di Luca. Un’analisi del Vangelo di Luca e degli Atti*, Torino 1994, 20.

rozwój historii zbawienia, w której istotną rolę odgrywają głoszący słowo zbawienia wierzący w Chrystusa.

2.2. Cytat z Ps 2,1-2 (ww. 25b-26)

Św. Łukasz przytacza słowa psalmu (Ps 2,1-2; LXX), który stanowi jedno z podstawowych źródeł dla idei mesjanizmu w Starym Testamencie; również interpretacja ewangelisty jest mesjańska⁹. Sytuacja prezentowana przez psalmistę („burzą się narody i ludy knują rzeczy próżne”, „powstali królowie ziemi i książęta razem się zeszli przeciw Panu i Jego Pomazańcowi”) znajduje swe wypełnienie w życiu Jezusa, a później w życiu wspólnoty, której dał początek. Stąd interpretacja słów psalmu włącza się w częsty u Łukasza schemat: zapowiedź – wypełnienie¹⁰. Należy jej dokonać na dwóch poziomach: pierwszy obejmuje historyczną działalność Jezusa, drugi dotyczy działalności chrześcijan w Jerozolimie. Ukrzyżowanie okazuje się „knuciem rzeczy próżnych” przeciw „Pomazańcowi” Pańskiemu; podobnie ma się rzecz z uwięzieniem Piotra i Jana. Sanhedryn kontynuuje prześladowanie Jezusa, tym razem zwracając się przeciw Jego uczniom¹¹. Powód prześladowania jest zawsze ten sam: głoszone słowo. Kontestatorzy głoszonego słowa zostają zidentyfikowani w 4,25b jako ἔθνη καὶ λαοὶ i w 4,26 jako οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες. Niektórzy egzegeci dopatrują się tu dokładnych wskazań co do prześladowców Jezusa i Jego uczniów: Herod reprezentuje οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, Piłat οἱ ἄρχοντες, żołnierze rzymscy ἔθνη, natomiast pokolenia Izraela λαοὶ¹².

⁹ R.L. Brawley, *Luke – Acts and The Jew. Conflict, Apology, and Conciliation*, SBLMS 33, Atlanta 1987, 19.

¹⁰ M. Rese, *Alttestamentliche Motive in der Christologie des Lukas*, Gütersloh 1969, 94.

¹¹ C.-P. März, *Das Wort Gottes bei Lukas. Die lukanische Worttheologie als Frage an die neuere Lukasforschung*, EThS 11, Leipzig 1974, 25-25.

¹² R.L. Brawley, *Text*, 102; M. Rese, *Alttestamentliche Motive*, 94-95.

Cytat z psalmu odsyła do jego bezpośredniego kontekstu. W Ps 2,7 (LXX) rzeczownik υἱός odnosi się do króla: „Powiedział do mnie: Tyś synem moim, Ja ciebie dziś zrodziłem”. Od początków teologii chrześcijańskiej wiersz ten odnoszono do Chrystusa, wskazując na Jego godność mesjańską. Można tu widzieć aluzję Łukasza do chrztu Jezusa w Jordanie, któremu towarzyszył głos z nieba: „Tyś jest mój Syn umiłowany” (Łk 3,22). Z pewnością jednak wykorzystanie Ps 2 nawiązuje do perykopy programowej Łukasza (Łk 4,16-30 [14-44]), w której mowa jest o namaszczeniu Jezusa: πνεῦμα κυρίου ἐπ’ ἐμέ οὐ ἐτίθειεν ἄριστον με (Łk 4,18a). Namasczenie to służy przede wszystkim umożliwieniu „głoszenia dobrej nowiny” (Łk 4, 18b)¹³. Z faktu tego wynika jasny paralelizm, utworzony przez Łukasza, pomiędzy życiem Jezusa a działalnością Jego następców. Jezus został namaszczony, aby głosić dobrą nowinę, za co spotkały Go prześladowania do śmierci włącznie. Chrześcijanie, kontynuując dzieło swego Zbawcy, głoszą słowo Boże, przez co również ściągają na siebie gniew prześladowców.

2.3. Interpretacja cytatu (ww. 27-28)

W ewangelii Łukasz ukazuje Jezusa zapowiadającego prześladowania skierowane przeciw Jego uczniom (21,12-19). Zapowiedź ta spełnia się już w życiu pierwszej gminy chrześcijańskiej w Jerozolimie. Prześladowanie samo w sobie jest działaniem destrukcyjnym; w dziele Łukaszym jednak, zachowując swą negatywną naturę, staje się częścią planu Bożego. Widać to dokładnie na przykładzie skutków prześladowania Piotra i Jana (Dz 4,1-22): prowadzi ono do modlitwy, której owocem jest zstąpienie Ducha Św. i jeszcze potężniejsze (bo umocnione przez παραρησία) głoszenie orędzia zbawczego¹⁴. W ten sposób prześlado-

¹³ M. Rosik, „Jezus w synagodze w Nazarecie (Łk 4,16-30) – zapowiedź misji namaszczonego proroka”, WPT 9 (2001) 2, 146.

¹⁴ G. Betori, *Perseguitati a causa del Nome. Struttura dei racconti di persecuzione in Atti 1,12-8,4*, AnBib 97, Roma 1981, 161.

wanie, którego celem było rozbitcie wspólnoty chrześcijańskiej, staje się czynnikiem jeszcze bardziej ją integrującym.

Interpretacja cytatu z Ps 2,1-2 zostaje wprowadzona wyrażeniem ἐπ' ἀληθείας, które potwierdza wypełnienie się słów psalmisty w życiu Jezusa i Kościoła. Jest to sformułowanie typowo Łukasowe; na siedem wypadków, w których pojawia się ono w Nowym Testamencie, aż pięciokrotnie użyte zostało przez Łukasza (w tym dwukrotnie w Dz: tu i w 10,34). Okolicznik miejsca ἐν τῇ πόλει wskazuje, oczywiście, na Jerozolimę, jako miasto męki Jezusa i prześladowań uczniów. Pierwszy poziom interpretacji psalmu dotyczy Jezusa. Wzmianka o tym, że prześladowcy „zeszli się przeciw Twemu świętemu Słudze Jezusowi, którego namaściłeś” (ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν ὃν ἔχρισας: 4,27), bez wątplenia nawiązuje do słów psalmu „przeciw Twemu Pomazańcowi” (κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ), przez uwypukla mesjańskie znaczenie całego cytatu. Wskazując na Jezusa Łukasz używa rzeczownika παῖς (4,27), który w Iz 52,13 (LXX) odnosi się do cierpiącego Sługi Jahwe. Identyfikacja Jezusa jako τὸν ἅγιον παῖδά σου w 4,27 przypomina wcześniejsze wskazanie na Dawida: τοῦ πατρὸς ἡμῶν... Δαυὶδ παιδός σου (4,25). W ten sposób Łukasz rysuje wizerunek Jezusa jako potomka Dawida.

Drugi poziom interpretacji cytatu Ps 1,1-2 dotyczy sytuacji historycznej gminy jerozolimskiej. Prześladowania Piotra i Jana skłoniły wspólnotę do modlitwy o odwagę w głoszeniu słowa Bożego. Stwierdzenie, że Herod, Piłat, ludy i narody zeszły się przeciw Jezusowi, odnieść należy także do grupy Jego uczniów. Taka identyfikacja Jezusa z Jego naśladowcami nie jest wcale rzadka w dziele Łukasowym (por. Łk 10,16; Dz 5,4c; 9,5). Również dwutorowo należy odczytywać w. 28 (ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώρισεν γενέσθαι): jak Boże zamierzenia spełniły się w życiu historycznego Jezusa, tak spełniają się w życiu rodzącego się Kościoła. Utożsamienie losów Jezusa i losów Jego uczniów pełni istotną rolę w teologii Łukasowej.

2.4. Prośby w modlitwie uczniów (ww.29-30)

Modlitwa wspólnoty składa się z dwóch prośb, wprowadzonych typowo Łukaszowym wyrażeniem καὶ τὰ νῦν (Dz 5,38; 17,10; 20,32 i 27,22). Pierwsza rozpoczyna się od czasownika w formie imperatywu (aoryst) ἔπιθε, po którym następuje zwrot do Boga przy użyciu wołacza rzeczownika κύριε. Termin ten nawiązuje do Ps 2,1-2, w którym wspomina się, że prześladowcy zeszli się przeciw „Panu” (w.26b), a odnosi się do Boga Ojca. Uczniowie proszą Go, aby wejrzał „na ich groźby” (ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν; w.29a). Wyrażenie to przywołuje groźby skierowane przeciw apostołom Piotrowi i Janowi (Dz 4, 17-18). Choć zaimek αὐτῶν w tym wyrażeniu gramatycznie odnosi się do gróźb Heroda, Piłata, ludów i narodów, z kontekstu jasno wynika, że tym razem chodzi o groźby Sanhedrynu. W ten sposób ponownie pojawia się motyw utożsamienia postaci Jezusa z Jego uczniami. Interesujący jest fakt, że wspólnota nie modli się wcale o to, by prześladowania ustały, lecz o odwagę (παρρησία) w głoszeniu słowa Bożego. Czytelnik ma tu do czynienia z jednym z głównych motywów teologii Łukaszowej, a mianowicie z podkreśleniem konieczności zadania proklamacji orędzia zbawczego. Wydaje się, że pierwsi chrześcijanie nie zwracają zbyt dużej uwagi na to, czy osobiście są prześladowani czy też nie; najistotniejsze jest to, aby Boże słowo rozszerzało się „aż po krańce ziemi”, nawet za cenę znoszenia ucisku.

W drugiej prośbie zawartej w modlitwie wierzący proszą Ojca o odwagę w głoszeniu: δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου (w.29). Członkowie wspólnoty określani są terminem δοῦλοι, który koreluje z rzeczownikiem δεσπότης użytym w w.24b. Wyraz λόγος oznacza w ewangelii Łukasza słowa i czyny Jezusa bądź działania Ojca; w Dziejach Apostolskich natomiast odnosi się generalnie do głoszenia orędzia zbawienia. Jezus, który w ewangelii przepowiadał dobrą nowinę, w Dziejach sam staje się przedmiotem przepowiadania. Technicznym terminem oznaczającym to przepowiadanie jest zwrot λαλεῖν τὸν

λόγον¹⁵. Łukasz najprawdopodobniej nawiązuje tu do mowy Piotra w dniu Pięćdziesiątnicy (Dz 2,14nn) i przy portyku Salomona (Dz 3,12nn). W modlitwie nie ma najmniejszej aluzji, że przepowiadanie to winno ulec zmianie, lecz nacisk kładzie się na to, że należy z odwagą je kontynuować. Rzeczownik *παρρησία* zawiera w sobie odcień znaczeniowy „śmiałości” i „otwartości”. Właśnie z taką odwagą i otwartością (*παρρησία*) głosił Piotr słowo Boże w dniu Pięćdziesiątnicy (Dz 2,29). W Łukaszkowym opisie wydarzeń poranka Pięćdziesiątnicy znacząca wydaje się dwukrotna wzmianka o tym, że świadkami całej sceny byli „pobożni Żydzi” (2,5) oraz „Żydzi i prozelici” (2,11). Nie dziwi obecność pobożnych, inni bowiem raczej nie przybywali na święta. Wzmianka o prozelitach natomiast potwierdza opinię Józefa Flawiusza, którą zamieścił w *Antiquitates Judaicae* (20,38-48), że judaizm pierwszego wieku był bardzo aktywny misyjnie. Biorąc pod uwagę fakt, że nie ma mowy o ogniu przy opisie zstąpienia Ducha Świętego na pogan (Dz 10,46), można utrzymywać, że był to znak, który odczytać mieli wyczekujący Mesjasza Żydzi przybyli z całego świata, co Łukasz świadomie podkreśla w tzw. katalogu narodów (Dz 2,9-11). Obecność Żydów z diaspory jest w pewnym sensie przygotowaniem chrześcijańskich misji wśród pogan¹⁶. Teraz właśnie chrześcijanie proszą o odwagę w realizacji tej misji.

Druga prośba rozszerzona została w w.30: „gdy Ty wyciągać będziesz swą rękę, by uzdrawiać i dokonywać znaków i cudów przez imię świętego Sługi Twego Jezusa”. Wspólnota szuka potwierdzenia głoszonego słowa przez znaki Bożej obecności. Uzdrawienia, znaki i cuda są dowodem, że Bóg towarzyszy swoją mocą tym, którzy głoszą Jego słowo. Podczas gdy wspólnota jest odpowiedzialna

¹⁵ E. Haenchen, *The Acts of the Apostles. A Commentary*, Oxford 1971, 227. Zwrot ten użyty został także w Dz 4,29.31; 8,25; 11,19; 13,46; 14,25; 16,6.32.

¹⁶ M. Rosik, „Dwie Pięćdziesiątnice. Biblia czytana w Ziemi Świętej”, w: *Duch i Oblubienica. Materiały z III Forum popularyzacji teologii i kultury chrześcijańskiej (Wrocław – Leśnica, 12 grudnia 1998)*, red. M. Rosik, S. Rosik, Wrocław 1999, s. 19.

za przepowiadanie, Bóg sam troszczy się o potwierdzenie go przez σημεῖα καὶ τέρατα¹⁷. Idea ta wyrażona została już wcześniej, kiedy Piotr stwierdził, że sam w sobie nie ma żadnej mocy, która mogłaby uzdrawiać (Dz 3,12-16). Wyrażenie διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ αἰγίου παιδός σου Ἰησοῦ (4,30b) wskazuje na działalność Zmartwychwstałego Chrystusa. Jednym ze sposobów, przez który ewangelista podkreśla, że Jezus wciąż pozostaje aktywny w życiu Kościoła, jest wykorzystanie rzeczownika „imię”. Klarowny przykład zawiera twierdzenie zapisane w Dz 4,12: „nie ma w żadnym innym zbawienia, gdyż nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni”.

Konkludując, należy stwierdzić, że celem modlitwy wspólnoty wierzących jest otrzymanie odwagi w głoszeniu słowa zbawienia i znaków je potwierdzających. Nie chodzi więc o wyznaczenie jakiegoś nowego kierunku w działalności Kościoła, lecz o skuteczną kontynuację zadania, które uczniowie Jezusa już wypełniali: głoszenie słowa Bożego.

3. REZULTATY MODLITWY (w. 31)

Owoce modlitwy wspólnotowej zanoszonej do Ojca stają się widoczne tuż po jej zakończeniu. Są nimi: zstąpienie Ducha Św. (ἐπλήθησαν ἅπαντες τοῦ αἰγίου πνεύματος; 4,31b) i proklamacja słowa Bożego z odwagą (ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας; 4,31c). Jako znak przyjęcia przez Boga błagań wspólnoty jawi się wstrząs miejsca, w którym przebywali oranci (ἐσαλεύθη οὗτος τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι; 4,31a)¹⁸. Niektórzy egzegeci widzą w znaku trzęsienia ziemi nawiązanie do religii pogańskich, przez co

¹⁷ Por. także Dz 2,43; 5,12; 6,8; 7,36; 14,3 e 15,12.

¹⁸ W.H. Willimon, *Acts, Interpretation. A Bible Commentary for Teaching and Preaching*, Atlanta 1988, 50.

¹⁹ R. Pesch, *Atti degli Apostoli*, Commenti e studi biblici, Assisi 1992, 221.

Łukasz miałby zyskać większe zrozumienie i przychylność ze strony swych czytelników pochodzących ze świata kultury helleńskiej. Taka interpretacja nie wydaje się jednak znajdować potwierdzenia w tekście perykopy¹⁹. Bardziej uzasadnione wydaje się szukanie paralel w samej Biblii. Wystarczy tu wspomnieć objawienie się Boga na Synaju: „Góra zaś Synaj była cała spowita dymem, gdyż Pan zstąpił na nią w ogniu i uniół się dym z niej jakby z pieca, i cała góra bardzo się trzęsła” (Wj 19,18). Również powołaniu Izajasza towarzyszą podobne zjawiska: „Od głosu tego, który wołał, zadrgały futryny drzwi, a świątynia napełniła się dymem” (Iz 6,4). We wszystkich tych przypadkach drżenie ziemi jest znakiem obecności Bożej, stąd na zasadzie podobieństwa nasuwa się wniosek, że również w Dz 4,31 trzęsienie ziemi jest znakiem obecności Boga, który wysłuchuje modlitwy zgromadzonych wokół apostołów uczniów. Użycie czasownika ἐσαλεύθη (w.31a) w formie *passivum divinum* sugeruje, że osoba Ojca, który jest Panem, Stworzycielem nieba, ziemi i morza, który przemawiał przez Ducha Św. (w.25b) dominuje całą perykopę. Tezę tę potwierdza inne jeszcze użycie *passivum divinum*, a mianowicie wykorzystanie tej formy przy stwierdzeniu napełnienia uczniów Duchem Św. (ἐπλήσθησαν; w. 4,31b). Owo zstąpienie Ducha na modlących się jest pierwszym rezultatem błagania skierowanego do Boga. Terminologia pneumatologiczna podobna jest do tej, której ewangelista używa przy opisie chrztu Jezusa (Łk 4,1), przez co uwypuklona zostaje idea, że uczniowie są kontynuatorami dzieła Jezusa. Zwrot „być napełnionym Duchem Świętym” w dziele Łukasowym łączy się ściśle z autorytatywnym głosem słowa Bożego²⁰. Funkcją Ducha Świętego według

²⁰ J.M. Penny przytacza kilka przykładów: „At Pentecost, this is obvious: the disciples are filled with the Spirit and immediately praise God in other languages... There are nine cases where people are described as being «filled» apart from initial reception. All of these are accompanied by inspired speech, such as Elizabeth and Zechariah prophesying (Lk 1.41-42,67), Peter speaking before the Jewish council (Acts 4.8), the disciples speaking the word of God with boldness (Acts 4.31), and

teologii Łukasza jest udzielanie mocy do działalności misyjnej Kościoła, a więc do głoszenia słowa zbawienia i potwierdzania go za pomocą znaków i cudów. Związek istniejący pomiędzy działaniem Ducha Bożego i cudami daje się zauważyć już na kartach Starego Przymierza, zwłaszcza w życiu proroków. Na podobnej linii teologicznej prezentuje Łukasz postać Jezusa: On jest pełnym Ducha Św. prorokiem, który dokonuje cudów potwierdzających Jego nauczanie. Również uczniowie jako kontynuatorzy misji Jezusa, pełni są Ducha Świętego²¹.

Drugim skutkiem modlitwy wspólnoty wierzących było przepowiadanie z odwagą (παρρησία) słowa Bożego. Czasownik λαλέω w ewangelii Łukaszowej i w Dziejach Apostolskich oznacza zazwyczaj zwiastowanie orędzia o Jezusie, a przez to przyjmuje znaczenie zbliżone do „ogłaszać dobrą nowinę”. W ewangelii podmiotem zdań z orzeczeniem jest sam Jezus, w Dziejach Jego uczniowie; po raz kolejny powraca więc motyw kontynuacji dzieła Jezusa przez Jego uczniów²².

Obydwa rezultaty modlitwy wspólnoty: zstąpienie Ducha Świętego i odwaga w głoszeniu słowa Bożego, którego prawdziwość potwierdzają uzdrowienia, znaki i cuda, pokazują, w jaki sposób Łukasz widzi prześladowanie w życiu rodzącego się Kościoła. Prześladowanie, ze swej natury negatywne, w planach Bożych powodować może rozszerzanie się misji chrześcijańskich i ich jakościowy wzrost. Skłania członków Kościoła do skoncentrowania się na posłusze słowa.

Paul pronouncing blindness on Elymas (Acts 13.9). The term designates the immediate inspiration and charismatic quality of the speech which follows”; J.M. Penney, *The Missionary Emphasis of Lukan Pneumatology*, Sheffield 1997, 96-97.

²¹ „Luke also links the Holy Spirit with miracles that are manifested in the kingdom of God beginning with the miraculous conception of Jesus in Luke 1:35 and continuing with signs and wonders throughout his Gospel and Acts”; J.B. Shelton, *Mighty in Word and Deed. The Role of the Holy Spirit in Luke - Acts*, Peabody 1991, 157.

²² R.F. O’toole, *L’unità*, 70-72.

KONKLUZJA

Dokonana analiza egzegetyczno-teologiczna opowiadania Dz 4,24-31 pozwala na wysnucie kilku wniosków. Już samo wprowadzenie narratywne (4,23-24a), ukazujące wspólnotowy charakter mającej nastąpić modlitwy, wskazuje na misyjną naturę rodzącego się Kościoła. Inwokacja modlitewna (4,24b-25a) ukazuje Boga najpierw jako Pana (δεσπότης), wobec którego wierzący są sługami (δούλοι), a ich rola wyznaczona jest przez nakaz głoszenia orędzia o zbawieniu. Bóg ukazany jest również jako Stwórca oraz Ten, który przemawia przez Pisma, przez co prowadzi w rozwoju historię zbawienia. Cytat z Ps 2,1-2 (ww. 25b-26), który uważany jest za jedno z podstawowych źródeł idei mesjanizmu, wskazuje na Jezusa jako „Namaszczonego” (Pomazańca, Mesjasza), którego misja, w świetle perykopy programowej dla dwudziela Łukasowego (Łk 4,16-30 [1-44]), leży najpierw w „głoszeniu dobrej nowiny”. Po zmartwychwstaniu misję tę podejmują uczniowie Chrystusa, jako kontynuatorzy Jego dzieła. Mesjańskie odczytanie Ps 2,1-2 interpretuje fakt prześladowań widzianych w dwupoziomowej optyce: najpierw w historycznej misji samego Jezusa, później w życiu Jego uczniów. W jednym i drugim przypadku przyczyna prześladowań jest ta sama: fakt głoszonego słowa. Dwie petycje skierowane do Boga (4,29-30) również koncentrują się wokół przepowiadania słowa Bożego: w pierwszej zgromadzeni proszą, by Bóg „wejrzał na groźby” spowodowane głoszeniem zbawienia, druga dotyczy udzielenia odwagi do kontynuacji tej misji. „Uzdrowienia, znaki i cuda” dokonywane przez „imię Jezusa” pełnią rolę argumentu potwierdzającego skuteczność głoszonego słowa. Rezultatem modlitwy (4,31), której przyjęcie potwierdza znak wstrząsu „miejsca, w którym przebywali”, jest ponowne (po Pięćdziesiątnicy) napełnienie Duchem Świętym i głoszenie z odwagą słowa zbawienia.

Sommario

L'annuncio della parola di Dio appare come uno dei temi più importanti della teologia di Luca-Atti. Il tema che abbiamo scelto

per il nostro studio ci spinge ad esaminare determinate caratteristiche degli Atti 4,23-31. Lo scopo del nostro lavoro è quello di dimostrare, che durante le persecuzioni, Dio aiutava la comunità cristiana che si radunava in preghiera, e che questa preghiera faceva scendere lo Spirito Santo e incoraggiava i credenti ad annunciare la parola di Dio. Dopo aver stabilito la struttura interna della pericope proseguiamo con la spiegazione del testo. I successivi elementi della struttura degli Atti 4,23-31 mettono in risalto diverse caratteristiche che poi compongono questo messaggio principale del brano. L'introduzione della preghiera sottolinea il suo aspetto comunitario. L'invocazione presenta l'immagine di Dio come *δεσπότης*, il Creatore universale e colui che parla attraverso la Scrittura. Egli porta avanti la storia della salvezza. La citazione di Sal 2,1-2 interpreta le persecuzioni contro il Messia di Dio. L'esplicazione di questa citazione afferma l'identità messianica di Cristo e applica il Sal 2,1-2 alla vita della comunità. Così l'evangelista mette in rilievo tre fatti: che le promesse, le profezie e le speranze dell'Antico Testamento si sono compiute in Gesù; che le persecuzioni contro Gesù e i suoi seguaci erano previste da Dio, dunque fanno parte del suo piano salvifico; e che Dio continua ad operare nella storia dei cristiani come ha agito nella vita del suo Unto. Le richieste rivolte a Dio Padre si concentrano sull'annuncio della parola di Dio nonostante le „loro minacce” e le persecuzioni. La risposta del Padre, accompagnata dal segno della scossa, consiste nella discesa dello Spirito Santo e nel dono della *παρρησία* per la proclamazione della buona notizia.

Ks. Mariusz Rosik
ul. Litewska 1
54-351 Wrocław

MARIUSZ ROSIK, ur 1974, licencjat nauk biblijnych na Biblium w Rzymie w 2001 r.. Autor książki *Ku radykalizmowi ewangelii. Studium nad wspólnymi logiami Jezusa w ewangeliach według św. Mateusza i św. Marka*. Wykładowca Nowego Testamentu na Papieskim Fakultecie Teologicznym we Wrocławiu oraz Starego Testamentu w seminarium Księży Salwatorianów w Bagnie.